

Akad. mal. Miroslav Šurin
autorizovaný reštaurátor

Bakossova 3 I, 974 01 Banská Bystrica

tel. +421 (0) 905 351610

e-mail: mirosurin @ gmail.com

OLTÁRNY OBRAZ SV. ŠTEFANA KRÁĽA z Farského kostola sv. Štefana Uhorského v Bzovíku

Dokumentácia reštaurátorských prác

2025

O B S A H

1. Úvod	3
2. Základné údaje o pamiatke	4
3. Postup a technológia reštaurátorských prác	5
4. Prínos reštaurovania a dosiahnutý cieľ	6
5. Určenie režimu ďalšieho využitia pamiatky z hľadiska jej ochrany a nevyhnutných prevádzkových a klimatických podmienok	6
6. Fotodokumentácia	7

1. ÚVOD

Predkladanú dokumentáciu realizovania reštaurátorských prác predmetnej pamiatky na základe reštaurátorského výskumu realizoval člen Komory reštaurátorov Akad. mal. Miroslav Šurin so špecializáciou na reštaurovanie závesných obrazov na plátne a inej podložke.

Dokumentácia je spracovaná v súlade s § 33 Zákona NR SR č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a § 6 jeho vykonávacej vyhlášky MK SR č. 253/2010 Z.z.

Reštaurovanie prebiehalo pod štátnym pamiatkovým dohľadom KPÚ Banská Bystrica. Vlastnej realizácii pritom predchádzal komplexný reštaurátorský výskum, ktorý bol spracovaný a vyhodnotený v prípravnej dokumentácii - Správa z reštaurátorského výskumu a návrh na reštaurovanie - Hlavný oltár sv. ŠTEFANA KRÁĽA z rímskokatolíckeho Farského kostola sv. Štefana Uhorského v Bzovíku. (autori: Akad. soch. Dušan Hagara, Mgr. art. Igor Hovorič, Akad. mal. Miroslav Šurin)

Metodika reštaurovania vychádzala zo zásady maximálneho zachovania a rešpektovania originálu, pôvodnej výtvarnej hodnoty, techniky a technológie.

Reštaurátorské práce prebiehali v rokoch 2023 – 2025.

Akademický maliar Miroslav Šurin

2. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O PAMIIATKE

Predmet reštaurovania	Obraz oltárny sv. Štefana Kráľa, olejomaľba na plátne, 147x225 cm
Číslo NKP v ÚZPF	1122 / 1 – 9
Adresa kultúrnej pamiatky	Bzovík
Unif. názov NKP	Hlavný oltár sv. Štefana Kráľa
Doba vzniku	1741
Autor	Carl Wilhelm BRANDT
Vlastník / Investor	Rímskokatolícka cirkev
Farnosť	Bzovík v zastúpení správcom farnosti Vladimírom Slovákrom, ThLic.
Pamiatkový dohľad	Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica Mgr. M. Piatrov
Realizátor	Akad. mal. Miroslav Šurin
Realizácia reštaurovania	2023 – 2025

3. POSTUP A TECHNOLOGIA REŠTAURÁTORSKÝCH PRÁČ

Priamymi odbornými podkladmi pre realizáciu reštaurovania boli:

a/ z hľadiska metodického - Rozhodnutie Krajského pamiatkového úradu v Banskej Bystrici o reštaurovaní

b/ z hľadiska reštaurátorského - výsledky reštaurátorského výskumu a návrhu na reštaurovanie

Základnou úlohou reštaurovania bolo stabilizovať stav originálu, odstrániť poškodenia, nevhodné zásahy a prinavrátiť maľbe v maximálnej možnej miere pôvodný výtvarný výraz z obdobia vzniku obrazu.

Postupné kroky reštaurovania obrazu:

- demontáž, prevoz do ateliéru, sňatie plátna z podrámu, lokálny ochranný prelep
- výroba nového podrámu
- očistenie od usadeného prachu a depozitov
- celoplošné upevnenie a ochranný prelep maľby japonským papierom
- dôkladné očistenie zadnej strany obrazu
- odstránenie záplaty, doplnenie chýbajúceho plátna - diery po záplate, scelenie poškodenia
- príprava nového plátna
- sňatie ochranného prelepu
- dublovanie plátna – nažehlenie maľby na novú podložku
- celkové odstránenie stmavnutej sekundárnej lakovej vrstvy a lokálnych premalieb
- vytmelenie vypadnutých resp. poškodených častí maľby
- napnutie obrazu na nový podrám
- retuš poškodenej a chýbajúcej farebnej vrstvy
- záverečná povrchová úprava lakom

Pri prácach boli použité materiály:

- želatína
- zmes rozpúšťadiel
- japonský papier
- Beva 375
- záverečný lak

Žiadne nové zistenia počas reštaurovania oproti Návrhu na reštaurovanie sa nevyskytli.

4. PRÍNOS REŠTAUROVANIA A DOSIAHNUTÝ CIEĽ

Hlavným cieľom reštaurovania bola záchrana hmotnej podstaty originálu a obnova pôvodného výtvarného výrazu reštaurovaného oltárneho obrazu v čo najautentickejšej podobe tak, aby bola zachovaná a rešpektovaná ich pôvodná výtvarná a pamiatková hodnota a aby obraz mohol naďalej slúžiť svojmu pôvodnému účelu. Reštaurátorský zásah zamedzil ďalšiemu poškodzovaniu diela a prinavrátil mu pôvodné výtvarné a pamiatkové hodnoty.

Celkovo možno povedať, že realizované reštaurátorské práce v maximálnej možnej miere obnovili a stabilizovali originálne časti obrazu tak, že dávajú predpoklad na to, aby obraz mohol slúžiť svojmu pôvodnému účelu ďalšie desaťročia pri šetrnom zaobchádzaní a dodržiavaní stanoveného režimu ochrany.

Latinský nápis - chronostich - v spodnej časti obrazu bol preložený do slovenčiny a jeho doslovný preklad znie: Matka posväcuje dar, ktorý vzala do seba. Kráľ (jej) ho uložil. (1742)

Originálna signatúra C. W. Brandt pinxit Tyrn 1741 nájdená na reverze obrazu je doložená vo fotodokumentácii. Jej replika je po dohode s pamiatkovým dohľadom umiestnená na pôvodnom mieste nového plátna. Záplata signovaná P. Hanulom s rokom 1923 je archivovaná vo farskom úrade.

5. URČENIE REŽIMU ĎALŠIEHO VYUŽITIA PAMIATKY

z hľadiska jej ochrany a nevyhnutných prevádzkových a klimatických podmienok

Pre dosiahnutie optimálnej životnosti zreštaurovaného diela je nutné zabezpečiť podľa možnosti stabilné klimatické podmienky v interiéri objektu kostola, a to teplotu medzi 5 a 20 °C, relatívnu vlhkosť vzduchu medzi 40 až 75 %. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť, že pri výraznejších výkyvoch teploty alebo vlhkosti v objekte môže dôjsť k poškodeniu, resp. k porušeniu povrchových vrstiev maľby.

Čo sa týka ďalšej starostlivosti, je potrebné minimalizovať akúkoľvek manipuláciu s pamiatkou. Zároveň je potrebné dbať na to, aby nedochádzalo k úmyselnému ani neúmyselnému poškodzovaniu pamiatky užívateľmi a návštevníkmi objektu.

Keďže pamiatka bude užívaná, bežné ošetrovanie sa môže vykonávať len utieraním nasucho, čistiť možno jemným oprašovaním pomocou páperového oprašovača, alebo citlivým utretím mäkkou suchou tkaninou. V žiadnom prípade nie je možné používať vodu ani chemické prostriedky (saponáty, riedidlá a pod.)

Obraz po demontáži z oltára.

Celé plátno malo výrazný otláčok podrámu a podrám bol labilný. Z toho dôvodu bol vyhotovený nový podrám s vyvýšenou obvodovou lištou, aby sa zabránilo jeho otláčaniu do plátna. V spodnej časti – latinský nápis – je viditeľný zásah do obrazu v snahe opraviť prederavenie plátna a poškodenie olejomalby.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Reverz obrazu.

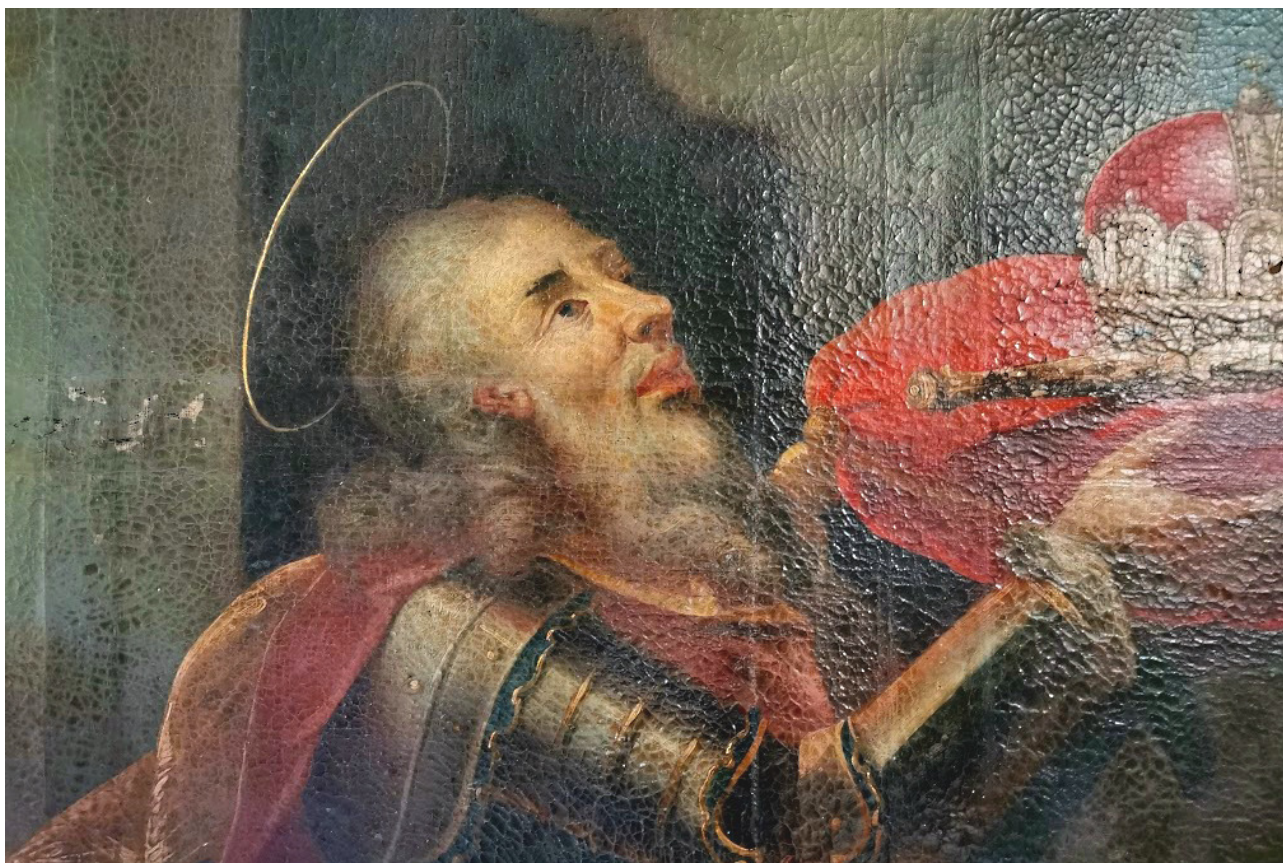
Na zadnej strane obrazu sa nachádza niekoľko nedešifrovateľných textov, ale tiež po dôkladnom očistení nájdená signatúra C. W. Brandt pinxit Tyrn 1741. Rovnako záplata so signovaním Restauravit: P. Hanula 1923.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Pôvodné fixovanie napnutého plátna drevenými kolíkmi k podrámu.
Poškodenie plátna.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Poškodenia malby.

Celoplošne stmavnutý lak, krakeláž, na niektorých miestach malba oddelená od plátna a vypadnutá.

Poškodené miesta opatrené ochranným prelepom japonským papierom.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Poškodenia malby.

Ochranné prelepy poškodených častí malby japonským papierom pre bezpečnú manipuláciu s plátnom. V detailných záberoch dobre viditeľné stmavnutie laku a krakeláž.

Prelep diery v plátne po odstránení záplaty z reverzu obrazu. Záplata so signatúrou.

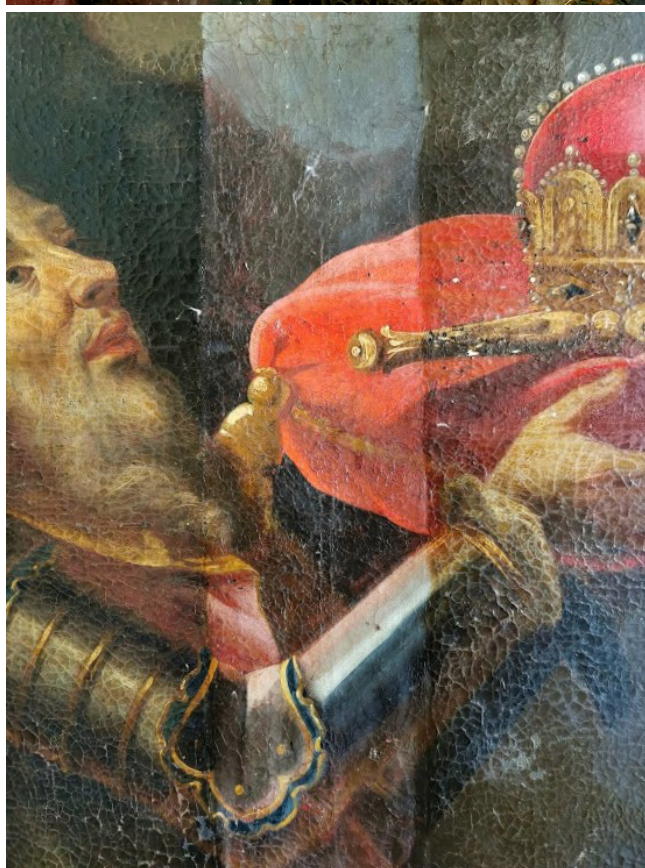
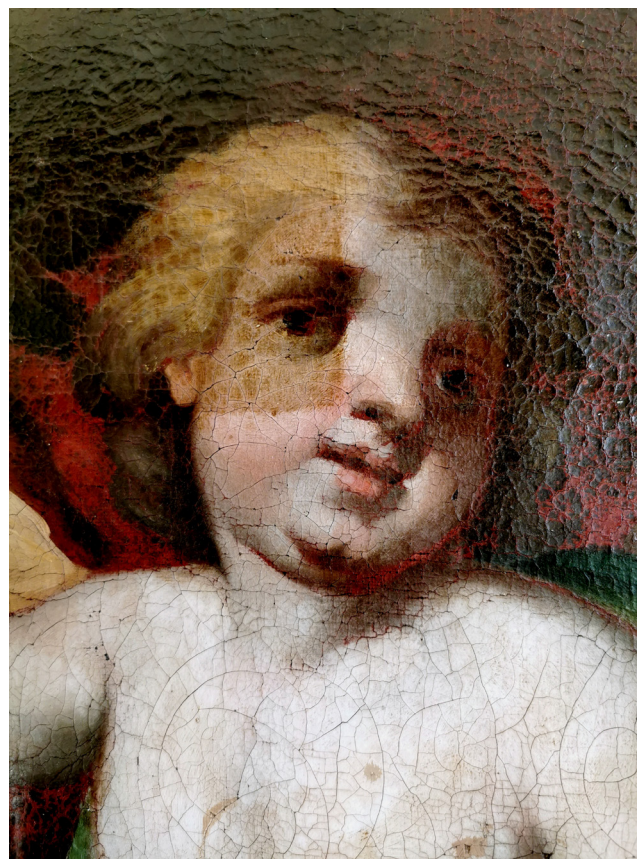
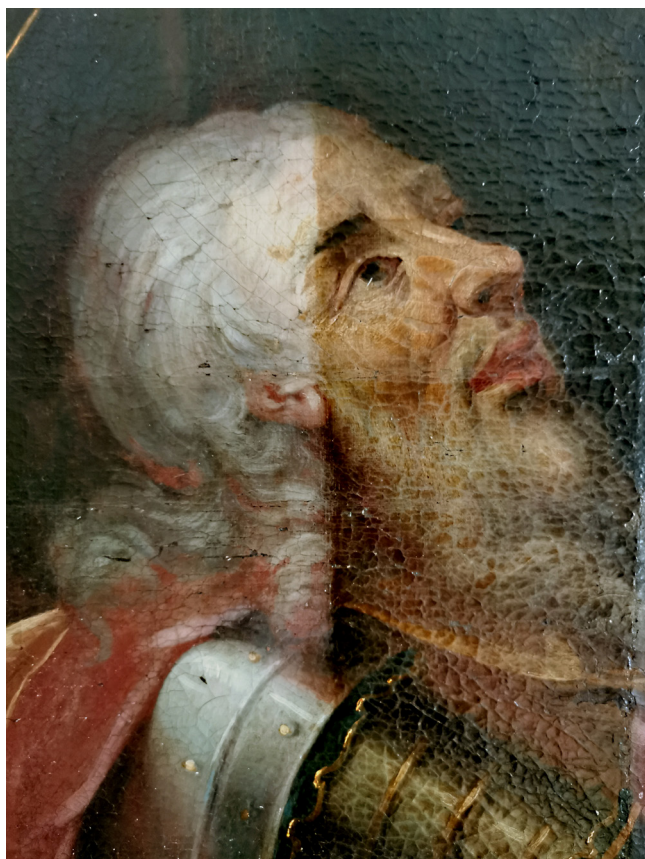
6. FOTODOKUMENTÁCIA

Poškodenia malby.

Spodná časť malby s latinským nápisom, rozsah poškodenia po odstránení záplaty.
Príprava nového plátna na vyplnenie vypadnutých častí.

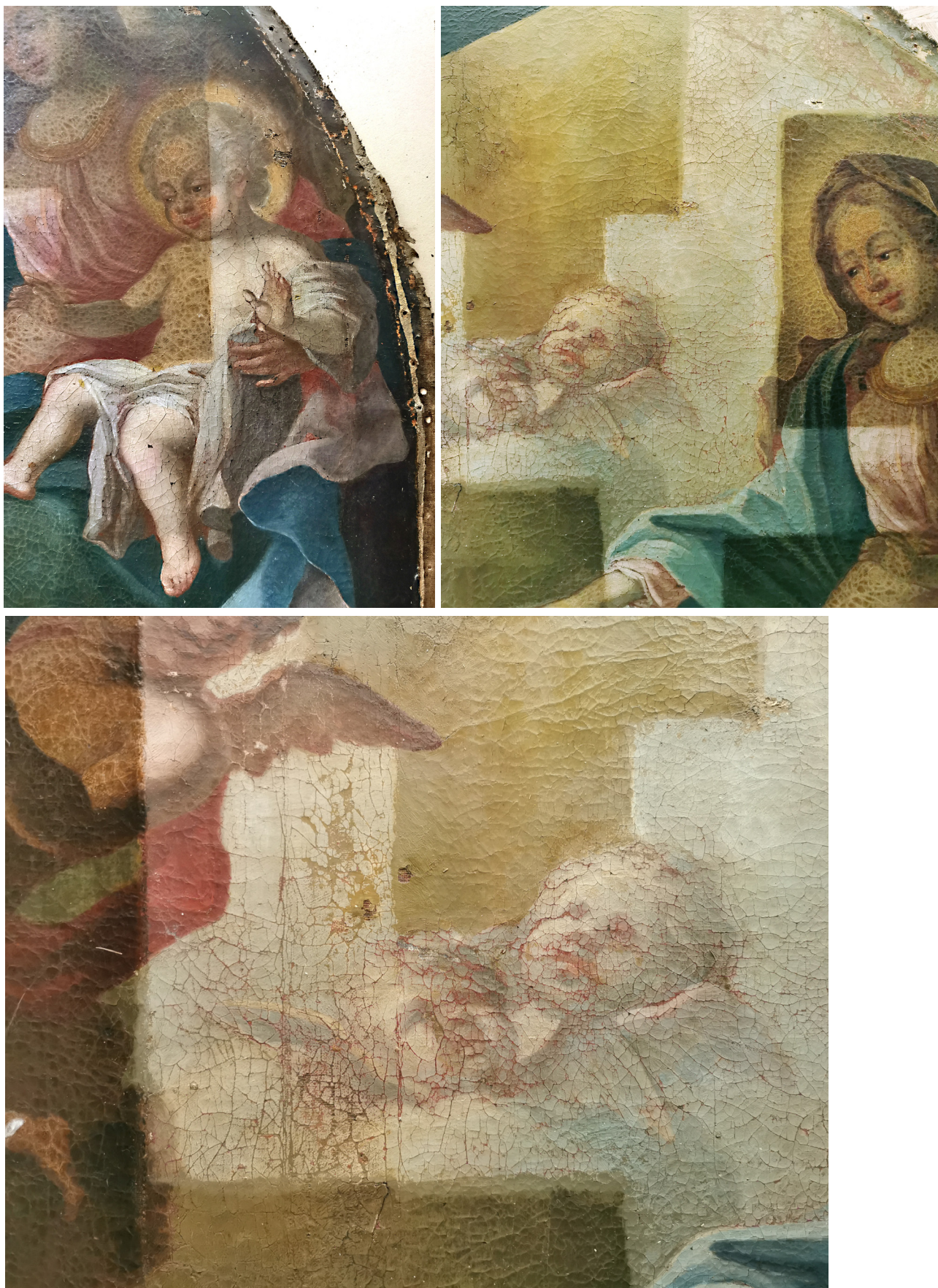
6. FOTODOKUMENTÁCIA

Čistenie prednej strany obrazu zmesou rozpúšťadiel.

Detaily čiastočného čistenia pre porovnanie stmavnutej maľby a pôvodnej farebnosti.

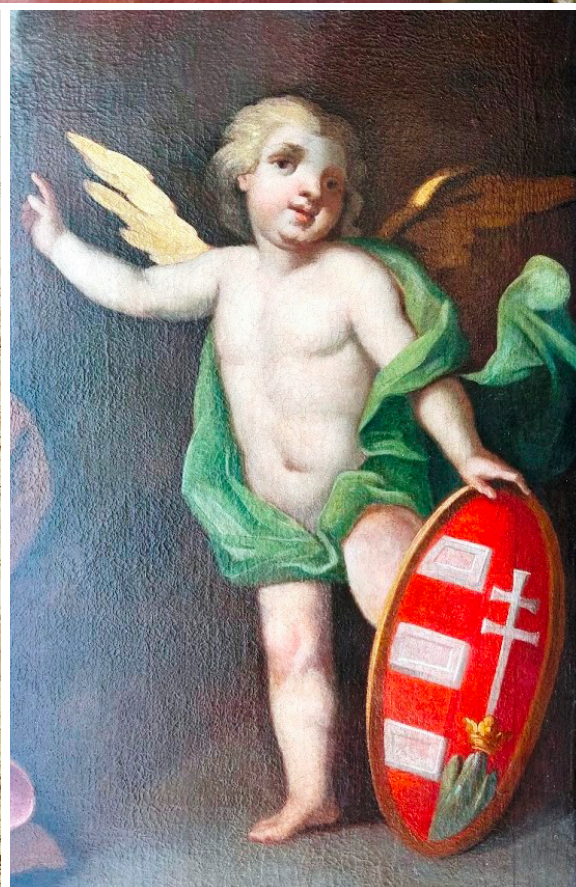
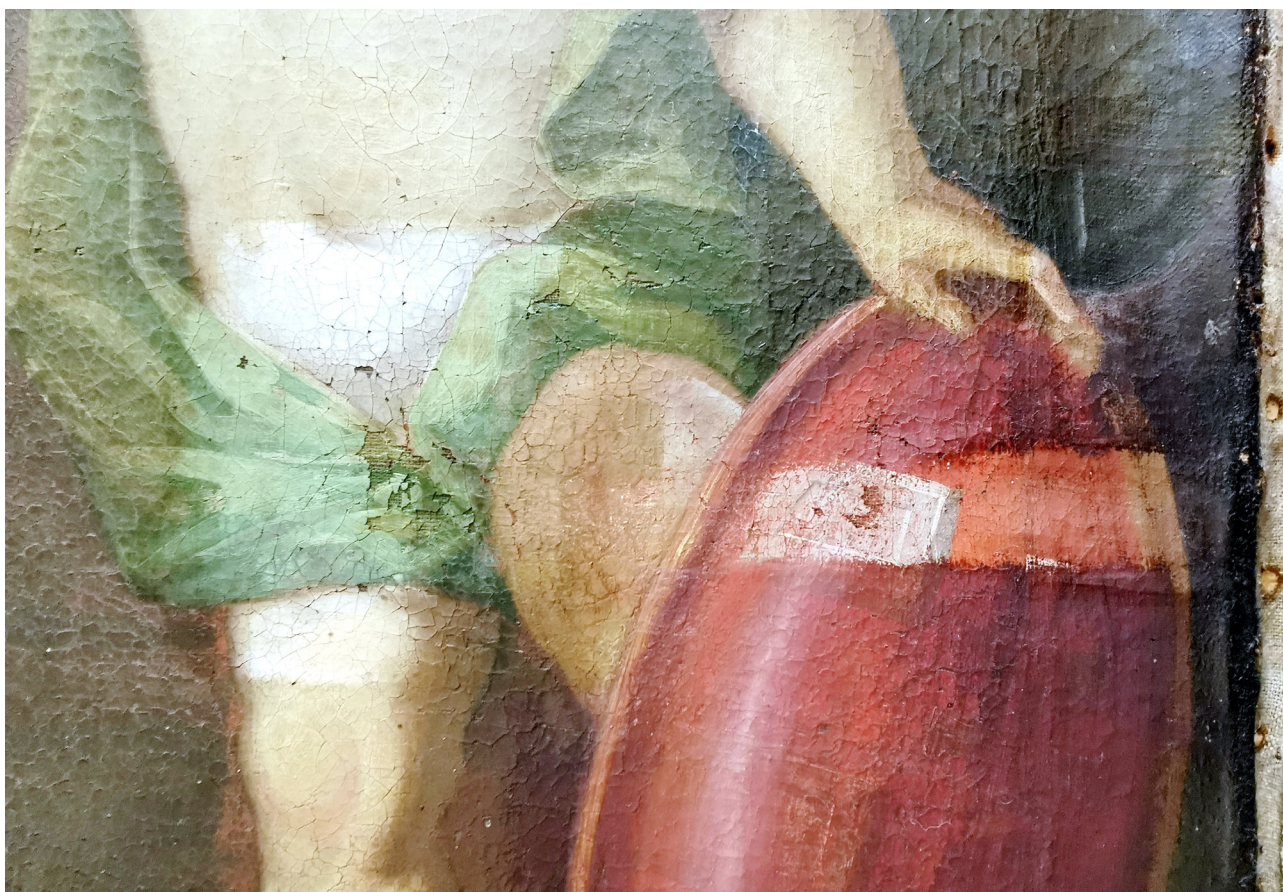
6. FOTODOKUMENTÁCIA

Čistenie prednej strany obrazu zmesou rozpúšťadiel.

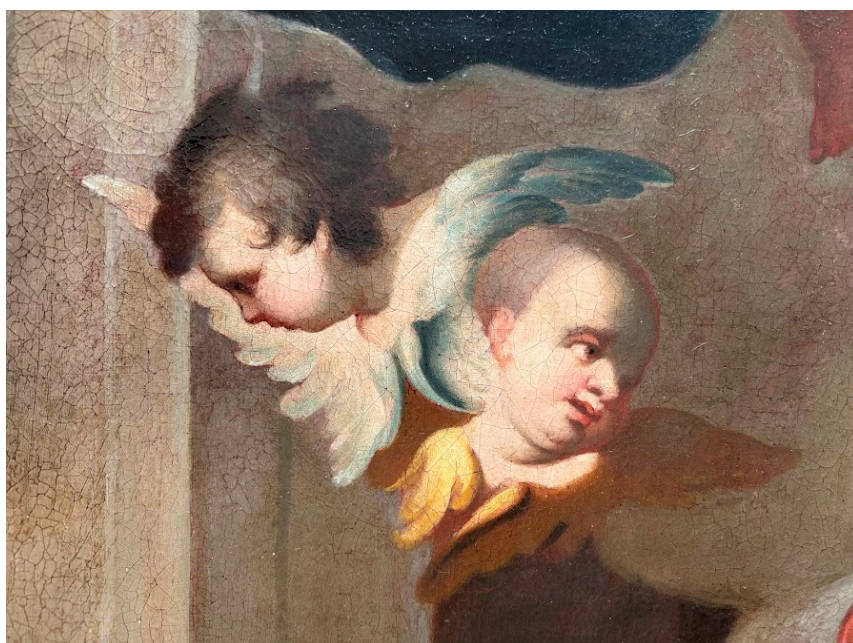
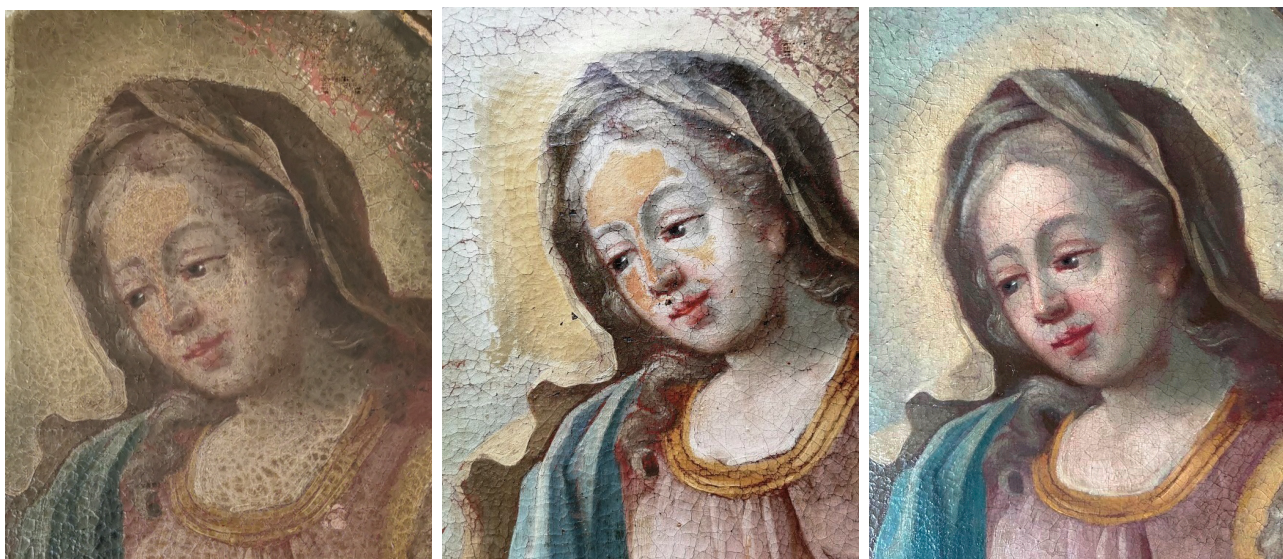
Detaily čiastočného čistenia pre porovnanie stmavnutej maľby a pôvodnej farebnosti.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

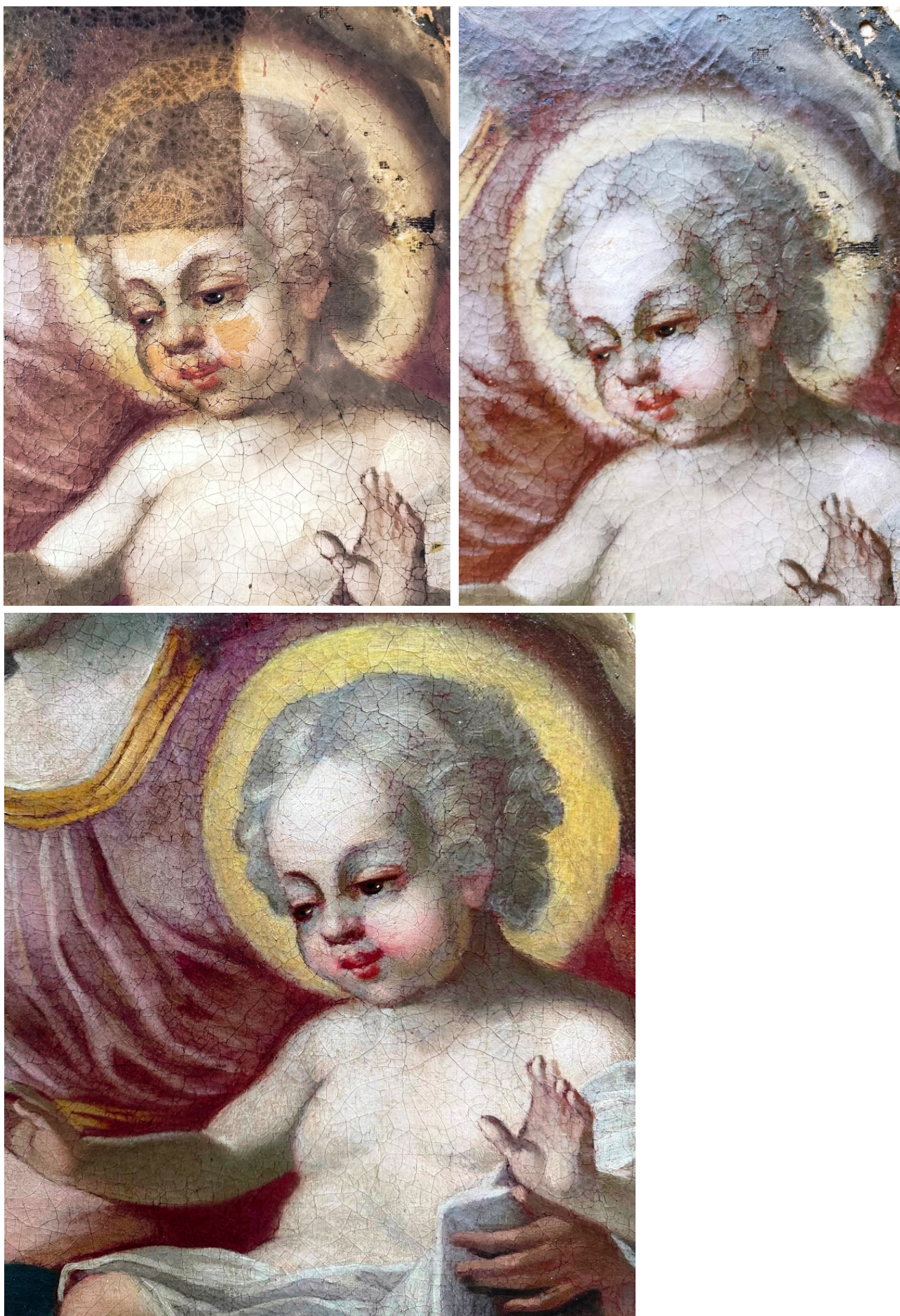

Čiastočné čistenie, detaily postavy anjelika držiaceho štít. Po očistení premalby štítu sa potvrdil predpoklad pôvodnej maľby – uhorský znak. Celá figúra so štítom – stav po reštaurovaní.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

6. FOTODOKUMENTÁCIA

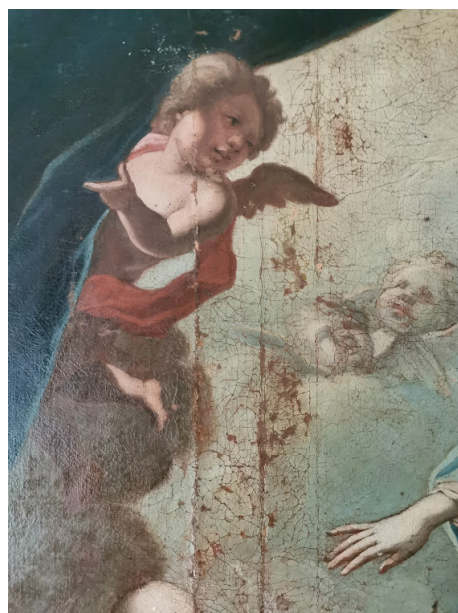
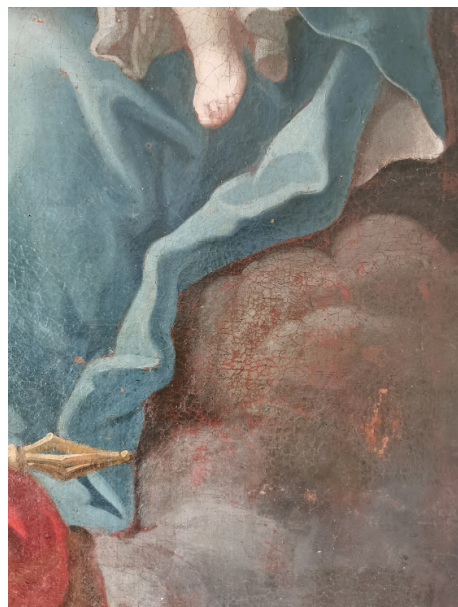
Details, komparácie – postupné čistenie a stav po reštaurovaní.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Príprava nového plátna, pomocný valec na bezpečnú manipuláciu a dublovanie plátna nažehľovaním.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Detaily - tmelenie poškodenej a chýbajúcej farebnej vrstvy.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

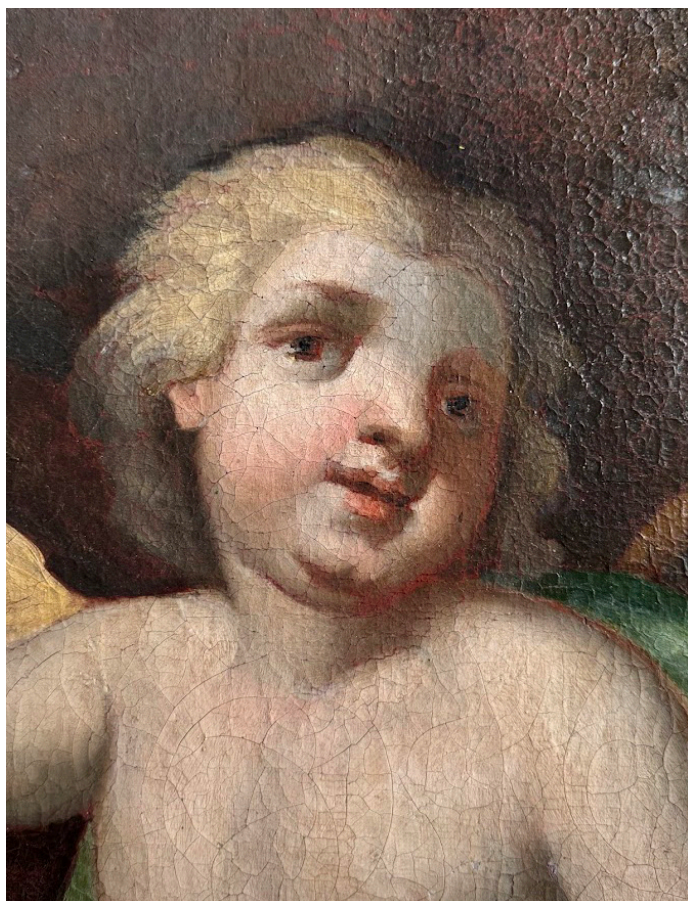

Detaily - tmelenie a retuš.

6. FOTODOKUMENTÁCIA

6. FOTODOKUMENTÁCIA

Detaily - stav po reštaurovaní. Reverz obrazu s replikou signatúry.

Oltárny obraz sv. Štefana Kráľa po reštaurovaní